

LEIDEN GEZOND EN VITAAL

Leids preventieakkoord 2021 - 2023



Foto: Buzz

April 2021



Foto: Buro JP



VOORWOORD

Naarmate je gezonder bent, is de kans kleiner dat ziekte een ernstig verloop kent. Maar gezondheid is meer dan niet ziek zijn. Het is ook geluksmomenten kennen, goed in je vel zitten, ertoe doen en gezien worden. En het betekent ook kunnen opgroeien en leven zonder armoede en geen zorgen hoeven maken over schulden. Bovendien gaat gezondheid ook over mentale gezondheid, weerbaarheid en kunnen omgaan met tegenslagen. Daarom vinden we het in Leiden belangrijk om ons gezamenlijk in te zetten voor een gezond en vitaal Leiden.

Leiden is in navolging op het Nationaal Preventieakkoord aan de slag gegaan met een Lokaal Preventieakkoord. Met alle partijen in de stad werken we graag samen aan de gezondheid van onze inwoners. Welzijnspartijen zijn hiermee al volop bezig. Want gezondheid is een belangrijk uitgangspunt in hun opdracht. Maar er zijn nog heel veel meer partijen in de stad die zich bezighouden met de gezondheid van onze inwoners.

Kennis en Kunde zijn de kernbegrippen die we als vertrekpunt nemen in een stad die daar rijk aan is. In 2022 is Leiden European City of Science. Tijdens dit jaar gaan we er ook voor zorgen dat kennis door de wijken gaat stromen.

Met het Leids preventieakkoord 'Leiden Gezond en Vitaal' willen wij ieders expertise, evenals alle mooie bestaande initiatieven én initiatieven die nog tot stand gaan komen met elkaar verbinden. Op die manier werken we samen aan een betere gezondheid van onze inwoners en worden we in de toekomst misschien wel de gezondste stad van Nederland.

Marleen Damen
Wethouder Gezondheid, Jeugdzorg &
Welzijn Gemeente Leiden





Foto: Buro JP



INHOUDSOPGAVE

Voorwoord.....	3
Inleiding	7
Keuzes en kaders.....	8
Hier gaan wij voor!	10
1. Partners werken samen vanuit een integrale aanpak en betrekken inwoners	11
2. Leidenaars hebben een gezond gewicht	12
3. Leidse jeugd groeit rookvrij op	13
4. Leidenaars zijn mentaal gezond	14
Samen gaan we het doen	16
Partners.....	17
Zo pakken we het aan.....	19
Totstandkoming	30
Leiden in cijfers.....	31





INLEIDING

Alle Leidenaren krijgen kansen en mogelijkheden om in een zo goed mogelijke gezondheid te kunnen leven en werken. Dat is het doel van het Leids preventieakkoord. Dit geldt voor alle inwoners van de stad maar in het bijzonder voor de inwoners van de wijken Noord en Zuidwest waar relatief veel mensen wonen met gezondheidsproblemen.

De huidige coronapandemie heeft het belang van gezondheid extra duidelijk gemaakt. Chronische ziekten, overgewicht, ongezonde leefstijl en een slechte conditie blijken van invloed op het ziekteverloop. En juist het wegvallen van sociale contacten, eenzaamheid en het gevoel er niet meer te toe doen, zijn voor mensen aanleiding om ongezonder te eten, minder te bewegen of meer te drinken. Allemaal factoren die in deze omstandigheden extra van invloed zijn op de gezondheid. De pandemie heeft ook duidelijk gemaakt dat mensen meer dan ooit behoefte hebben om de natuur in te gaan, voor frisse lucht, beweging en om gedachten te verzetten.

Alle partijen die hebben meegewerkt aan de totstandkoming van dit akkoord en hebben meegedacht, zien de effecten van de pandemie van dichtbij. Deze ervaringen, maar ook de positieve ontwikkelingen en projecten die uit de coronacrisis zijn ontstaan, geven extra energie om samen aan de slag te gaan.

Met dit akkoord maken we afspraken om ons doel te realiseren. Dit doen we samen met de welzijnspartijen, maatschappelijke organisaties, sport- en beweegaanbieders, natuurverenigingen, onderwijs, kinderopvang, gezondheidszorg, kennisinstellingen, bedrijven en de gemeente. En uiteraard nadrukkelijk samen met de inwoners van de wijken. We bouwen bestaande initiatieven verder uit, starten nieuwe projecten op en intensiveren en verbreden bestaande samenwerkingen met dit Leids preventieakkoord. Samen zetten we ons in voor een Gezond en Vitaal Leiden!



KEUZES EN KADERS

Van Nationaal naar lokaal

Het Leids preventieakkoord sluit aan op het Nationaal Preventieakkoord en sluit ook nadrukkelijk aan op het DNA van de stad en de strategische kennispartners. Samen zetten de lokale partijen en gemeente zich in voor de gezondheid en vitaliteit van de inwoners, van min negen maanden tot de oude dag en ongeacht een mogelijke beperking. Er gebeurt in de stad al enorm veel aan preventie. Binnen het reguliere werk van professionals en vanuit aanvullende initiatieven, programma's en samenwerkingen. We geloven erin dat als we nóg meer gezamenlijk optrekken, inwoners blijvend betrekken, leren van elkaar en integraal werken met aandacht voor positieve gezondheid, we nog beter in staat zijn om een goede bijdrage te leveren aan de gezondheid van de Leidenaren.

Positieve gezondheid

We hebben aandacht voor positieve gezondheid en stellen de mens centraal, niet de ziekte of aandoening. Daarbij gaan we uit van de veerkracht en de eigen regie van inwoners en bekijken gezondheidsproblemen vanuit de verschillende domeinen en werken hierin optimaal samen om in de wijken te verbinden.

Duidelijke ambities en integrale aanpak

Bij preventie is een groot aantal leefstijldoelen relevant. Denk aan gezonde voeding, beweging, alcohol, rookvrij, stress en slaap. In dit akkoord kiezen we met elkaar voor een

duidelijke focus met heldere ambities. We gaan voor het terugdringen en voorkomen van overgewicht, voor een rookvrije generatie, en voor het vergroten van de mentale gezondheid en veerkracht van inwoners. Daarbij sluiten we aan op alle preventieactiviteiten die er al zijn. We willen nog meer werken vanuit de kracht en impact van de verbinding en samenwerking: vooral over de nu vaak naast elkaar staande domeinen heen. Want we weten dat de achterliggende oorzaken van gezondheidsproblemen vaak complex zijn en vragen om een integrale benadering. Onze integrale aanpak staat daarom centraal in dit akkoord en die begint al bij het signaleren van de groepen die de grootste gezondheidsrisico's lopen.

De huidige keuzes zijn gebaseerd op de kennis van vandaag. We houden ook voldoende ruimte om accenten in de komende jaren te verleggen als de situatie daarom vraagt. Bijvoorbeeld als nieuwe gegevens beschikbaar komen uit de gezondheidsmonitor waarin de mogelijke effecten van corona op gezondheid zichtbaar worden. Maar bijvoorbeeld ook bij een nadere uitwerking van het preventieakkoord naar andere wijken. Accentverschillen en ook andere thema's als slapen en alcoholmatiging kunnen dan aan bod komen.

Wijkgerichte aanpak

We kiezen in dit akkoord bewust om onze aandacht eerst te richten op de wijken waar relatief veel inwoners wonen met gezond-



heidsproblemen. Juist in die wijken zien we vaak gezondheidsproblemen in combinatie met problemen op het gebied van armoede, eenzaamheid en taal. Daarom kiezen we voor een wijkgerichte aanpak, waarin we ons richten op het versterken van de gezondheid, welzijn en vitaliteit van die inwoners. In dit akkoord richten we ons daarom eerst op de wijken Noord en Zuidwest (Bos- en Gasthuisdistrict), omdat hier de gezondheidsverschillen in vergelijking met de andere wijken het grootst zijn. De ervaringen die we opdoen vanuit dit akkoord gaan we op termijn ook weer verder brengen naar andere wijken van Leiden. Ook nemen wij de leerpunten uit de andere wijkaanpakken mee, zoals die van Stevenshof Vitaal en het bijbehorende project Wijzer in de wijk.

Aansluiten bij bestaande initiatieven en beleid

De welzijnspartijen, SOL, Inluzio Leiden en BuZz, hebben gezondheid als belangrijk uitgangspunt in hun opdracht staan en opgenomen in hun werkplannen. Ook de eerstelijnszorg besteedt dagelijks aandacht aan preventie met eigen aanbod. Daarnaast hebben we een duurzaam samenwerkingsverband met strategische kennisinstellingen, zowel fundamenteel, toegepast als uitvoerende kennis op het gebied van gezondheid en welzijn. Dit zijn ook de plekken waar de zorg- en welzijnsprofessionals van de toekomst worden opgeleid.

Opgroeien in een omgeving waarin gezonde keuzes worden gemaakt heeft een positieve invloed op onderwijskansen van kinderen. Daarom betrekken we graag de (voor)scholen, kinderopvangorganisaties, de (jeugd)gezondheidszorg en maatschap-

pelijke organisaties. Maar er zijn natuurlijk veel meer partijen in de stad bezig met gezondheid, zoals ook de sportverenigingen, natuurverenigingen, speeltuinverenigingen, vrijwilligersorganisaties en het lokale bedrijfsleven. We betrekken iedereen integraal.

Ook in het beleidskader 'Sport en Gezondheid 2019-2023: Samen maken we de stad gezond en actief' van de gemeente gaat veel aandacht uit naar het vergroten van de gezondheid van de Leidenaren. Samen met programma's, projecten en visies als de wijkgerichte aanpak Stevenshof Vitaal, het actieplan Samen tegen Eenzaamheid, het Sportakkoord, Actieplan Leiden op Leeftijd, Gezonde Kansrijke Start, de Leidse Educatieve Agenda, Omgevingsvisie Leiden 2040 en de Visie op Stadstuinieren, dragen we met elkaar bij aan het verbeteren van de gezondheid van onze inwoners en fysieke leefomgeving, in diverse delen en wijken van de stad. Ook in de wijken Noord en Zuidwest. Ook projecten waarin we verdere samenwerking met kennisinstellingen op het gebied van onderzoek en onderwijs in kaart brengen zoals in het Healthy Society programma, dragen hieraan bij.

Met elkaar bundelen we de krachten om de impact en het effect van onze inspanningen maximaal te laten renderen en nemen de geleerde lessen mee in onze aanpak en acties.



HIER GAAN WIJ VOOR!

Positieve gezondheid en een gezonde leefstijl voor iedere Leidenaar. Van min negen maanden tot de oude dag. Ongeacht een mogelijke beperking. Thuis, op de kinderopvang, op school, in de wijk en in de stad.

Dit betekent dat er voldoende en op maat sport- en beweegaanbod is. Maximale aandacht is voor het voorkomen van stress als gevolg van eenzaamheid, armoede of zorgen. Gezonde voedingskeuzes mogelijk zijn. De omgeving gezond, rookvrij, groen en uitdagend is. Inwoners voldoende kennis en middelen hebben om de gezonde keuzes te kunnen maken en met gezondheidsvragen laagdrempelig terecht kunnen bij professionals in de wijk.

Om dit te bereiken werken in de twee wijken alle relevante en actieve partijen én de inwoners zelf optimaal samen. Met als doel te komen tot een samenhangende aanpak, waar aandacht is voor alle dimensies van gezondheid: lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren. Partners creëren extra meerwaarde door interventies, activiteiten en voorzieningen goed op elkaar af te stemmen en meerdere thema's aan elkaar te verbinden.

We streven er samen naar dat iedere Leidenaar zijn of haar gezondheid en vitaliteit kan verbeteren. Door in een integrale aanpak

speciale aandacht te geven aan inwoners van wijken met de grootste gezondheidsverschillen, helpen we aanknopingspunten te vinden om die verschillen in gezondheid tussen inwoners effectief te verkleinen.

We hebben hiervoor 4 ambities geformuleerd

1. Partners werken vanuit een integrale aanpak samen en betrekken inwoners
2. Leidenaars hebben een gezond gewicht
3. Leidse jeugd groeit rookvrij op
4. Leidenaars zijn mentaal gezond



1. PARTNERS WERKEN SAMEN VANUIT EEN INTEGRALE AANPAK EN BETREKKEN INWONERS

Er zijn veel factoren die gezondheid beïnvloeden. Mensen met een laag inkomen en/of een lage opleiding behoren vaker tot een groep in een kwetsbare positie. Bij deze kwetsbare groepen gaat het vaak om een optelsom van factoren. Wij streven daarom naar een integrale aanpak gericht op zowel leefstijl als op de omgeving, meedoen en toegang tot voorzieningen.

Ambitie

We werken als partijen samen, bundelen onze krachten, stemmen onze activiteiten en interventies op elkaar af en verbinden thema's met elkaar. We kiezen voor maatwerk in de wijk en geven zelf het goede voorbeeld op de leefstijlthema's.

We gaan met elkaar werken aan Integrale aanpak en samenwerking

We hebben aandacht voor alle leefgebieden en alle vraagstukken waar de inwoners mee te maken hebben. Daarom werken we samen.

Betrekken van inwoners

We praten mét inwoners en niet óver inwoners. We willen inwoners zo goed mogelijk helpen bij de gezondheidsproblemen en daarvoor is het belangrijk dat we weten wat de behoeften en wensen zijn.



Foto: BuZZ



2. LEIDENAARS HEBBEN EEN GEZOND GEWICHT

Er zijn veel factoren die ervoor zorgen dat iemand een gezond of ongezond gewicht heeft. Bewegen is hierin belangrijk, maar ook wat en hoeveel je eet, de omgeving, stressfactoren en de sociale situatie.

Ambitie

Om te zorgen dat iedere Leidenaar kans heeft op een gezond gewicht, werken we aan aantrekkelijke en toegankelijke sport- en beweegaanbod, mogelijkheden om gezond te eten en gezonde keuzes te maken, een gezonde omgeving te creëren en zorgen we ervoor dat inwoners voldoende kennis hebben over gezond eten en een gezonde leefstijl. Samen werken we aan het verbinden en versterken van bestaande initiatieven en het intensiveren van samenwerkingen in de wijk.

We gaan met elkaar werken aan Aantrekkelijker en toegankelijker sporten en bewegen

Om te zorgen voor intrinsieke motivatie voor sporten en bewegen is het belangrijk dat zowel de activiteiten als de voorzieningen aantrekkelijk en toegankelijk zijn en in een groene omgeving georganiseerd worden. Op deze manier bereiken we meer inwoners, maar zorgen er ook voor dat ze blijvend gaan sporten en bewegen. Hierbij streven we naar directe en indirecte betrokkenheid van het onderwijs in de vorm van stages en hybride leervormen.

Bevorderen van gezond eten

Gezonde voeding speelt een essentiële rol bij het voorkomen en terugdringen van overgewicht. Eten heeft ook een belangrijke sociale functie. We eten vaak gezamenlijk en het is onderdeel van cultuur en tradities.

Gezonde omgeving met aandacht voor gezonde keuzes

De omgeving heeft een sterke invloed op het gedrag en de gezondheid van mensen. Dit geldt zowel thuis, op school, in de buurt, kantine, (tank)station als in supermarkt. Inwoners zullen sneller gezonde keuzes maken als de fysieke omgeving uitdaagt en gezond gedrag stimuleert en er gezonde (voedings)keuzes zijn.

Kennis & bewustwording

Om te kiezen voor de gezonde voeding en een gezonde leefstijl, moet je wel weten welke keuzes gezond zijn, waarom dit zo is en hoe hieraan te komen. We streven er naar dit voor alle inwoners begrijpelijk en toegankelijk beschikbaar te maken, zodat dit voor iedereen vanzelfsprekend is.



3. LEIDSE JEUGD GROEIT ROOKVRIJ OP

Roken is een ernstige verslaving die veel persoonlijk en maatschappelijk leed veroorzaakt. Daarnaast past roken niet bij een gezonde leefstijl. Nog altijd sterven er in Nederland ieder jaar meer dan 20.000 mensen aan de gevolgen van (mee)roken.

Ambitie

We zorgen ervoor dat kinderen en jongeren kunnen opgroeien in een omgeving waar niet gerookt wordt; dat ze niet meer in de rook van anderen zitten en ook niet langer verleid worden om zelf te gaan roken. Ook volwassenen mogen geen overlast van rook ondervinden. Wij zetten ons daarom in op het rookvrij maken van in eerste instantie speeltuinen en sportverenigingen en wie wil stoppen met roken, krijgt daarbij ondersteuning.

We gaan met elkaar werken aan Rookvrije omgeving

Een rookvrije omgeving is belangrijk om mensen te beschermen tegen meerroken en rookgedrag te ontmoedigen. Want zien roken, doet roken. Om een omgeving echt rookvrij te krijgen is ook aandacht nodig voor handhaving en naleving.

Ondersteuning bij stoppen met roken

Om te komen tot een rookvrije generatie is het ook noodzakelijk om in te zetten op acties die erop zijn gericht inwoners die willen stoppen met roken te ondersteunen naar een duurzaam rookvrij leven. Deze

interventies zijn op maat en houden rekening met de specifieke kenmerken en wensen.

Bewustwording, educatie en communicatie

Met alleen het ophangen van Rookvrijborden en stimuleren van stoppen met roken interventies zijn we er nog niet. Een rookvrije omgeving is een omgeving waar daadwerkelijk niet meer in het bijzijn van kinderen en jongeren wordt gerookt. Naleving, het creëren van bewustwording, kennis over het belang van niet roken en passende communicatie die aansluit bij de doelgroep spelen hierbij een belangrijke rol.



4. LEIDENAARS ZIJN MENTAAL GEZOND

Zit je goed in je vel? Dan is het eenvoudiger om gezonde keuzes te maken. Voor mensen met psychische problemen, een burn-out of langdurige stress komt een gezonde leefstijl niet op de eerste plaats. Andere factoren kunnen hierin ook een rol spelen, zoals eenzaamheid, armoede, schulden, gezondheidsvaardigheden en laaggeletterdheid. Ook het hebben van (vrijwilligers)werk of andere zinvolle dagbesteding heeft een positief effect op de gezondheid.

Ambitie

We willen de mentale gezondheid van alle inwoners vergroten. Wij zorgen er met elkaar voor dat inwoners hun leven als zinvol zien, ze meer eigen regie over hun leven hebben en tevreden zijn over hun sociale contacten. We zetten in op sociale ontmoetingen en bewustwording, en bieden ondersteuning waar nodig. We hebben hierbij speciale aandacht voor ontspanning en ontmoetingen buiten in het groen.

We gaan met elkaar werken aan Sociale contacten

Tegengaan van sociale isolatie en (sociale en emotionele) eenzaamheid is een belangrijk aspect van de mentale gezondheid. Sociale contacten zijn vaak de basis voor het gesprek, duurzame impact van de acties en het creëren van het gevoel erbij te horen. Daarom zetten we in op het organiseren van ontmoetingen voor alle inwoners uit de wijken.

Mentale veerkracht en stressreductie

Mentale gezondheid en veerkracht zijn essentiële voorwaarden om gezond te leven en gezond op te groeien. Het biedt weerstand tegen klachten zoals stress, angst en eenzaamheid en zorgt ervoor dat de zelfredzaamheid vergroot wordt.

Recreëren in het groen

Een natuurlijke, groene omgeving zorgt voor een groter gevoel van geluk, vermindert stress en negatieve emoties en verkleint de kans op ziektes. Het bevordert vitaliteit, creativiteit en stimuleert ontmoetingen tussen mensen en nodigt uit tot bewegen. Daarom zetten partners van dit akkoord zich in om alle beschikbare mogelijkheden van groen in de wijk en in de omgeving in te zetten voor de gezondheid van de inwoners.



Financieel gezond

Wie een kleine portemonnee heeft of (te hoge) schulden, heeft vaak meer moeite om mee te doen aan de samenleving. Een gezonde leefstijl nastreven is dan vaak moeilijk omdat alle aandacht uitgaat naar rondkomen en overleven. Daarom is 'de basis op orde' een essentieel onderdeel van dit akkoord. Partners nemen hun verantwoordelijkheid om hieraan bij te dragen.



Foto: Buzz



SAMEN GAAN WE HET DOEN

Van akkoord naar uitvoering

Met dit Preventieakkoord zetten we de eerste stap naar een Gezond en Vitaal Leiden. Als betrokken partners gaan we samen de ambities uit het akkoord realiseren en creëren we meerwaarde door onze krachten te bundelen en stemmen we interventies, activiteiten en voorzieningen goed op elkaar af en verbinden daarbij meerdere thema's aan elkaar. We betrekken inwoners hierbij.

We zijn gezamenlijk verantwoordelijk! Het succes van dit Preventieakkoord is afhankelijk van de betrokkenheid en het eigenaarschap van de betrokken partijen. Iedereen is verantwoordelijk voor de eigen acties, in goede samenwerking met elkaar.

Eigenaarschap en regie

Het is wenselijk een consortium van partijen op te richten, dat na oplevering eigenaar wordt van dit akkoord en vanuit die rol toeziet op de monitoring en uitvoering van het proces en de resultaten en verantwoordelijk is voor de verdeling van het uitvoeringsbudget.

Uitvoeringsbudget

Voor het waarmaken van de ambities en uitvoeren van de acties heeft de Rijksoverheid een uitvoeringsbudget beschikbaar gesteld. Voor Leiden is dat € 60.000 per jaar voor de periode 2021 t/m 2023.

Dit uitvoeringsbudget is bedoeld als een impuls om een beweging op gang te brengen. Niet alle acties kosten (extra) geld of ze kunnen juist worden ingevuld vanuit andere landelijke of regionale (subsidie)regelingen of bestaande activiteiten en werkprogramma's.

Iedereen draagt naar eigen vermogen bij aan het waarmaken van de gezamenlijke ambities. Vrijwilligers zetten hun kostbare tijd en energie in, professionele maatschappelijke organisaties leveren capaciteit en expertise en bedrijven faciliteren door deskundigheid, advies, materialen en stellen waar mogelijk ook financiële middelen ter beschikking.

Een verdeling van het beschikbare budget per ambitie en actie is op het moment van schrijven nog niet in te vullen. We streven ernaar om deze verdeling zo spoedig mogelijk na de ondertekening helder te maken.



PARTNERS

Zonder partners, geen actie. Onderstaande partijen hebben zich aangesloten bij het Leids preventieakkoord “Leiden gezond en vitaal”.

Het Preventieakkoord is een dynamisch akkoord. Partijen die hieraan willen bijdragen, blijven welkom zich ook aan te sluiten!



Bibliotheek *plus* Centrum voor kunst en cultuur



RC DIOK LEIDEN



GEMIVA-SVG GROEP



GGZ Rivierduinen



Vertrouwen in je toekomst



Liefdevol, flexibel & uitdagend!



Leidse Bond van Speeltuinverenigingen



Leiden



Leids Universitair Medisch Centrum



Leren met de Stad



Leyden Academy
ON VITALITY AND AGEING





Universiteit
Leiden

Leiden-Delft-Erasmus
Universities



Rabobank



ZO PAKKEN WE HET AAN

Partijen hebben de volgende ideeën en concrete projecten aangedragen om uitvoering te geven aan de ambities uit dit Preventieakkoord. Hierop bouwen we met elkaar voort en kunnen we in de komende periode ook nieuwe ideeën en initiatieven aan toevoegen.

1. PARTNERS WERKEN SAMEN VANUIT EEN INTEGRALE AANPAK EN BETREKKEN INWONERS

Integrale aanpak en samenwerking	
We stellen met elkaar een samenwerkingsovereenkomst 'Gezondheid en verbinding' op en hebben als ambitie alle partners uit het akkoord hierbij aan te laten sluiten. We dragen met deze overeenkomst uit dat we zelf het goede voorbeeld geven door in al onze activiteiten inclusiviteit, gezonde leefstijl en duurzaamheid te realiseren.	SOL Incluzio Leiden BuZz GGD/JGZ
We organiseren in de wijken 1x per jaar een 'praktijkmarkt' voor alle professionals en vrijwilligers in de wijk met als doel elkaar nog beter te leren kennen, te vinden en activiteiten en interventies op elkaar af te stemmen. Hierbij kijken we naar de opbrengsten van de inspiratiemarkt zoals die in de Stevenshof wordt georganiseerd. Vanuit het Citizens Science Lab en Leren met de Stad wordt hierbij gefaciliteerd en ondersteund.	Incluzio Leiden SOL BuZz Universiteit Leiden/FWN Leren met de Stad
De regionale zorgverzekeraar/zorgkantoor Zorg en Zekerheid en alle gemeenten in de regio Zuid-Holland Noord werken samen aan een integrale regionale samenwerkingsagenda op de thema's ouderen, GGz en preventie. Hiermee geven we regionaal vorm aan een gezamenlijk gedragen preventiebeleid en het gedachtegoed van Positieve Gezondheid. Gemeenten en zorgverzekeraar nemen meer gezamenlijk de regie op preventie waarbij we zoeken naar de ultieme werkwijze en de partijen elkaar vinden op inhoud.	Zorg en Zekerheid Gemeente Gemeenten in de regio Zuid-Holland Noord



Integrale aanpak en samenwerking	
Wij maken gebruik van alle kennis en inzet van de 1e lijn en het sociaal domein en faciliteren de samenwerking van deze professionals om samen tot gezondere wijken te komen. Daarbij benutten we het gedachtegoed van Positieve Gezondheid.	LUMC Public Health en Eerstelijns geneeskunde (PHEG) GGD/JGZ BuZz Hogeschool Leiden
We brengen kansen in kaart voor gezamenlijke initiatieven en proberen partners uit kennisinstellingen te koppelen aan acties in de wijken. Deze kennisactiviteiten kunnen leiden tot nieuwe interventies en aanpakken van gezondheidsproblemen.	Universiteit Leiden/ Faculteit Sociale Wetenschappen (FSW) LUMC Hogeschool Leiden Eigen Regie bij Fysiotherapie en Beweegzorg (ERFB) Hogeschool Leiden Centre for Applied Bioscience (LCAB) mboRijnland Naturalis Biodiversity Center SOL Incluzio Leiden BuZz JES Rijnland
Wij zetten onze (wetenschappelijke) kennis en kunde over gezondheid in door onder meer te werken aan een Leids Healthy Society Centre.	Universiteit Leiden Leiden-Delft-Erasmus (LDE) LUMC Hogeschool Leiden/ Hogeschool Leiden Centre for Applied Bioscience (LCAB) Lifestyle4Health mboRijnland SOL Incluzio BuZz



Betrekken van inwoners	
We stellen een 'Raad van inwoners' in, die samen met professionals uit de buurt optrekt om de activiteiten te realiseren en daar waar nodig aan te passen. Hierbij nemen we de lessen uit Stevenshof Vitaal, de werkplaats Sociaal Domein, het project Leren met de Stad en Citizens Science Lab mee.	Incluzio Leiden BuZz SOL Hogeschool Leiden Universiteit Leiden/Faculteit Wiskunde en Natuurkunde (FWN)
We gaan inventariseren of er behoefte is aan een aparte Kinderraad en/of Jongerenraad om de wensen en behoeften van de kinderen in de wijken goed te vertalen naar passende activiteiten.	Incluzio Leiden BuZz SOL JES Rijnland GGD/JGZ
We gaan, samen met het Project Leren met de Stad locatie Leiden Noord en het Citizens Science Lab, op zoek naar sleutelfiguren uit de wijken. Sleutelfiguren hebben het vertrouwen binnen de eigen gemeenschap en affiniteit met de gezondheidszorg en vervullen een brugfunctie tussen de inwoners, (zorg- en welzijns)organisaties en de professionals. Hierbij gaan we ook de moskee, wijkagenten en bekende lokale sporthelden betrekken.	Incluzio Leiden SOL BuZz Hogeschool Leiden Universiteit Leiden/ Faculteit Wiskunde en Natuurkunde (FWN)



Foto: BuZz

2. LEIDENAARS HEBBEN EEN GEZOND GEWICHT

Aantrekkelijker en toegankelijker sport- en bewegen	
We bieden specifieke sport- en beweegactiviteiten aan die aansluiten op de wensen en behoeften van de verschillende doelgroepen, met en zonder beperking. We doen dit onder meer via sportverenigingen en laagdrempelig aanbod in de wijk, zoals Buurtgym. Ook zorgen we ervoor zorgen dat alle activiteiten makkelijk vindbaar en breed bekend zijn bij de inwoners en professionals in de wijk.	Incluzio Leiden SOL BuZz FC Boshuizen Sportverenigingen Platform Gehandicapten Leiden Diverse opleidingen Partou
We zorgen ervoor dat alle sport- beweeg-, natuur en speelruimte in de wijk optimaal gebruikt wordt en bovendien veilig, rookvrij, schoon en uitdagend is voor alle inwoners van de wijken. Iedereen, met en zonder beperking moet hiervan gebruik kunnen maken. Hierbij zorgen we dat op alle plekken activiteiten worden georganiseerd.	Stichting Naar buiten! Gemeente Incluzio Leiden BuZz SOL Leidse Bond van Speel- tuinverenigingen (LBS) mboRijnland Partou
Na eerste enthousiaste reacties vanuit scholen, gaan we samen verder verkennen, stimuleren en ondersteunen om de Daily mile te introduceren.	Incluzio Leiden SOL BuZz GGD/De Gezonde School
Sport- en beweegactiviteiten vinden plaats dicht bij huis en in de wijk. Hiervoor gebruiken we niet alleen de speelplaatsen, (groene)schoolpleinen en playcourts, maar zoeken ook in samenwerking met Stichting Naar buiten! Naturalis Biodiversity Center en IVN Leidse regio naar uitdagende en passende speel- en sportruimte in de nabije natuur.	Incluzio Leiden SOL IVN Leidse regio Stichting Naar buiten! Naturalis Biodiversity Center mboRijnland Hogeschool Leiden Partou
We verkennen of we leefstijlprogramma's, lokaal in de wijk kunnen gaan aanbieden. Daarbij nemen we de leerpunten van deze projecten uit andere wijken mee.	Visser Fysiotherapie en Sport Incluzio Leiden SOL BuZz JES Rijnland Universiteit Leiden Hogeschool Leiden
We verkennen of de interventie Beweeglint ingepast kan worden in de omgeving.	Gemeente Incluzio Leiden



Bevorderen van gezond eten	
Incluzio gaat vanuit de buurthuizen en lokale partijen maandelijks gezonde lunches organiseren voor de inwoners uit de wijk. Naast samen lunchen, staan kennisoverdracht (i.s.m. diverse partners), samen koken en ontmoeting centraal en worden gecombineerd met een fysieke (sport of bewegen) activiteit. We verkennen of er bij deze bijeenkomsten ook een gezondheidscheck uitgevoerd kan worden door een wijkverpleegkundige en/of een leefstijl-coach.	Incluzio Leiden Rabobank Leiden Katwijk
BuZz organiseert samen met het Leids Steunloket Migranten gezonde sociale catering waar mensen met een kleine portemonnee gezonde maaltijden kunnen afhalen. We verkennen of dit breder uitgezet kan worden. Ook organiseert BuZz wekelijks de gezondheidspreekuur waar mensen met vragen over hun gezondheid terecht kunnen en tips krijgen over voeding bij bijvoorbeeld diabetes. Hier wordt tevens hun bloeddruk gemeten door de wijkverpleegkundige. Dit gebeurt laagdrempelig op locatie in simpele taal. We verkennen of we meer mensen langs kunnen laten komen.	BuZz Wijkverpleegkundige
In samenwerking met de lokale supermarkt en de partners wordt gewerkt aan het samenstellen en beschikbaar maken van een “Gezonde maaltijd Box”, die inwoners voor een lage prijs kunnen kopen. We houden bij de samenstelling rekening met de culturele aspecten, voedingswaarden en ook de betaalbaarheid van de ingrediënten en streven ernaar zoveel mogelijk lokale of regionale producenten hierbij in te schakelen.	Incluzio Leiden BuZz Diëtist/voedingsdeskundige Lokale supermarkt Albert Heijn XL Naturalis Biodiversity Center
We gaan samen met (moestuin)verenigingen, lokale ondernemers en de Voedselbank Leiden e.o. verkennen of er, naast de bestaande initiatieven als Groentepark Bontekoe en Het Zoete Land van Stichting Leiden Oogst, nog aanvullende activiteiten opgezet kunnen worden die bijdragen aan voldoende verse en gezonde producten voor zoveel mogelijk Leidenaren. Stichting Leiden Oogst kan initiatiefnemers voorlichting geven bij het opzetten van nieuwe gemeenschappelijke tuinen. Het Centrum voor Milieuwetenschappen (Universiteit Leiden) kan samen met de coöperatie Land van Ons, o.a. via scholen, bijdragen aan bewustwording over voedsel.	Voedselbank Leiden e.o. Lokale ondernemers Stichting Leiden Oogst Universiteit Leiden Centrum voor Milieuwetenschappen



Gezonde omgeving met aandacht voor gezonde keuzes	
Samen streven we naar zoveel mogelijk plekken waar gezond aanbod in de sportkantines en de club- en buurthuizen en buurtontmoetingsplekken te verkrijgen is. Hierbij levert JOGG Team:Fit ondersteuning om dit gezonde aanbod van eten en drinken te helpen realiseren. Sportverenigingen kunnen daarbij ook gebruik maken van de campagne #kanookgezonder en van de IVA-training via Brijder. Samen met groothandel Sligro Leiden kijken we naar de verdere mogelijkheden van ondersteuning, logistiek en advies.	Leidse Sport Federatie Stichting Topsport Leiden Gemeente Speeltuinvereniging JOGG Team:Fit Rabobank Leiden Katwijk Sligro Leiden Brijder Preventie Incluzio Leiden BuZz
In samenwerking met lokale supermarkten en de groothandel als toeleverancier, verkennen we welke rol zij kunnen spelen in het aanbieden en aanprijzen van gezonde keuzes en de voorlichting hierover op taalniveau dat bij de doelgroep aansluit. Zoals bijvoorbeeld het leveren van gezonde producten aan sportkantines, scholen en activiteiten in de wijk. We streven ernaar zoveel mogelijk lokale of regionale producenten hierbij in te schakelen.	Incluzio Leiden BuZz Albert Heijn XL Sligro Leiden
In samenwerking met basisscholen (n.t.b.), de kennis en expertise van de GGD Hollands Midden en JES Rijnland (in de thuissituatie) besteden we aandacht aan gezonde voeding op school. We maken hierbij gebruik van de kennis en ondersteuning die er voor scholen is vanuit De Gezonde School en het landelijk programma Jong Leren Eten. Hierbij geven we ook aandacht aan de doorontwikkeling van de bestaande programma's voor 12-18 jarigen.	GGD Hollands Midden Basisscholen JES Rijnland Rabobank Leiden Katwijk Stichting Naar buiten! Partou
In het kader van het Programma Gezonde Kansrijke Start Leiden wordt de focus gelegd op een gezonde leefstijl in de eerste 1000 dagen. De geboortemail wordt hierop aangepast en de jeugdgezondheidszorg gaat onderzoeken hoe een gezonde leefstijl bij de zwangere kan worden gestimuleerd zodat dit overgebracht wordt op het jonge kind. Hierbij wordt aandacht besteed aan het taalniveau van de doelgroep.	Verloskundige samenwerkingsverbanden Kraamzorg GGD/JGZ JES Rijnland



Kennis & bewustwording

In aanvulling op de informatie over het belang van gezonde leefstijl die de eerstelijnszorg al geeft aan patiënten voor wie dat van belang is, gaan we deze inzet versterken. Meerdere partijen actief in de wijken gaan ook informatie geven over leefstijlthema's in het algemeen en gezonde voeding en voldoende bewegen in het bijzonder. Alle partijen doen dit op een manier die passend is bij het eigen werkterrein. De clubkadercoach van Incluzio Leiden helpt ook trainers en coaches van sportverenigingen. Hierbij zorgen we ervoor dat alle leden van het gezin, van jong tot oud, dezelfde informatie ontvangen zodat de kennis een duurzaam karakter krijgt.

Incluzio Leiden
SOL
BuZz
JES Rijnland
De Kinderhaven
GGD/JGZ/ gezondheids-
bevordering
Brijder Preventie

We zetten boodschappenmaatjes in om inwoners te helpen bij het boodschappen doen. Hierbij delen we kennis en informatie over gezonde en goedkope voeding en bespreken dit met de inwoners.

BuZz
Incluzio Leiden

We organiseren train-de-trainer activiteiten en deskundigheidsbevordering op het gebied van voedseleducatie voor professionals en vrijwilligers in de wijk om kennis optimaal mogelijk en duurzaam over te dragen.

Stichting Naar buiten!
IVN Leidse regio
SOL
Brijder Preventie
Incluzio Leiden
Hogeschool Leiden/ Leiden
Centre for Applied Bioscience

Vanuit de kennisinstellingen wordt via het wetenschapsknooppunt en/of in samenwerking met Lifestyle4Health, onderzoek naar voeding en leefstijl verbonden aan scholen voor interactief en praktisch onderwijs.

LUMC
Universiteit Leiden



Foto: Buro JP



3. LEIDSE JEUGD GROEIT ROOKVRIJ OP

Rookvrije omgeving	
We streven ernaar sportverenigingen en speeltuinen in de wijken rookvrij te krijgen. Vanuit Team:Fit ondersteunen we locaties die rookvrij willen worden. Dit gebeurt o.a. door het ophangen van de borden Rookvrij en door er met elkaar voor te zorgen dat dit wordt nageleefd. We zoeken naar sportverenigingen die intrinsiek gemotiveerd zijn hiermee aan de slag te gaan. GGD Hollands Midden organiseert een webinar voor sportverenigingen over een rookvrije sportvereniging.	JOGG Team:Fit Leidse Sport Federatie Stichting Topsport Leiden Bond van Speeltuinverenigingen GGD Hollands Midden
We spannen ons in om alle eigen locaties en activiteiten van de partners rookvrij te maken en zien ook hierop toe.	Allen
Om ook rookvrije omgevingen te realiseren in de openbare ruimte willen we in gesprek met o.a. supermarkten, Het Gebouw en andere plaatsen waar in het zicht van kinderen en jongeren gerookt wordt.	Incluzio Leiden Gemeente

Ondersteuning bij stoppen met roken	
Een rookvrije generatie begint al met een rookvrije zwangerschap. Daarom zetten we ons in om (aanstaande) ouders te motiveren te stoppen met roken. Hierbij sluiten we aan bij het project Gezonde Kansrijke Start Leiden.	Verloskundigenpraktijken Kraamzorg Centrum voor Jeugd en Gezin GGD/JGZ
De eerstelijnszorg biedt patiënten die roken de mogelijkheid om met begeleiding te stoppen met roken. Om een breder bereik te realiseren gaan andere partners signaleren en doorverwijzen naar passende interventies om te stoppen met roken. We zorgen er met elkaar voor dat er een divers aanbod van stopondersteuning is, dit bekend is bij inwoners, we weten welke interventies geschikt zijn en welke informatie nodig is om door te verwijzen en weten van elkaar welke partners aanwezig zijn om naar door te verwijzen.	Incluzio Leiden BuZz Brijder Preventie GGD/CJG Stoppen met roken coach Universiteit Leiden/FSW
Samen met de GGD, gemeente, Incluzio Leiden en stoppen met roken coach gaan we verkennen of het begeleidings- en nazorgtraject wijkgericht en meer op maat gemaakt kan worden voor groepen in kwetsbare omstandigheden.	GGD Hollands Midden Incluzio Leiden Gemeente Stoppen met roken coach



Bewustwording, educatie en communicatie

Alle professionals en vrijwilligers in de wijk geven het goede voorbeeld en roken niet in het bijzijn van kinderen en jongeren. We spreken elkaar daarop aan. Er wordt ook een training Motiverende Gespreksvoering aangeboden voor professionals om hierbij te helpen.

Incluzio Leiden
SOL
BuZz
De Kinderhaven
Brijder Preventie
GGD/JGZ

Aanvullend op hulp die de eerstelijnszorg aan patiënten biedt, gaan partners uit dit akkoord het gesprek aan met jeugd, jongeren en volwassenen over niet roken, het belang en de risico's ervan en mogelijkheden hoe te stoppen met roken. Hierbij zetten we ook in op webinars en zorgen we dat de informatie ook op een makkelijke manier online vindbaar is.

Incluzio Leiden
SOL
BuZz
Centrum voor Jeugd en Gezin
GGD/JGZ
Brijder Preventie

Alle communicatie- en educatie(middelen) over de rookvrije omgeving worden getoetst en aangepast aan de specifieke kenmerken van de doelgroepen. Hierbij denken we aan het werk- en denkniveau, taal en culturele aspecten.

BuZz i.s.m. taalpartners



Foto: Buro JP



4. LEIDENAARS ZIJN MENTAAL GEZOND

Sociale contacten	
We starten de Vitality club voor ouderen op in de wijk Zuidwest in samenwerking met FC Boshuizen. Ontmoeting, samen bewegen en leefstijl staan centraal tijdens de trainingen. Hierbij worden de successen van de Vitality club in de Stevenshof meegenomen. Ook verkennen we of de inloopmiddagen van BuZz hierop aangesloten kunnen worden.	Incluzio Leiden FC Boshuizen Leyden Academy on Vitality and ageing BuZz
In de Buurthuizen van Incluzio, buurtontmoetingsplekken van BuZz en op locaties van SOL organiseren we inloopbijeenkomsten waar ontmoeting centraal staat. Ook worden leefstijlthema's besproken en krijgen inwoners informatie. Tijdens deze bijeenkomsten bieden we ook sport- en beweegactiviteiten aan en maken we gebruik van het platform Verwonder om de hoek. Cultuurcoach Leiden gaat onderzoeken in welke mate zij hieraan een bijdrage kan leveren met culturele activiteiten. We gaan verder verkennen of een wijkverpleegkundige ook kan aansluiten voor het afnemen van een gezondheidscheck.	Incluzio Leiden SOL BuZz Cultuurcoach Leiden Naturalis Biodiversity Center
Ouderbetrokkenheid krijgt een belangrijke plek in alle activiteiten die we organiseren voor kinderen en jongeren. We zorgen ervoor dat er op die momenten voor (groot)ouders/ verzorgers van het gezin ook een activiteit wordt georganiseerd met als doel ontmoeten, tegengaan van eenzaamheid, kennis opdoen en zelf actief bezig zijn. Hierbij maken we gebruik van de kennis vanuit het lectoraat ouderschap & ouderbegeleiding.	Incluzio Leiden SOL Hogeschool Leiden GGD/JGZ

Mentale veerkracht en stressreductie	
GGZ Rivierduinen biedt in samenwerking met Brijder en de Jeugd- en Gezinsteam's bieden gespecialiseerde groepen aan voor kinderen en ouders die opgroeien in stressvolle omstandigheden. Erkenning, advies en lotgenotencontact zorgt bij ouders voor een vermindering van stress. Samen met de sociale partners in de wijken wordt ook gewerkt aan de signalering en aanpak van stressreductie en informatie in begrijpelijke taal.	GGZ Rivierduinen Brijder Preventie
De pilot 'Kunst op recept' geven we, bij voorkeur in afstemming met de eerstelijnszorgorganisaties, verder vorm om de mentale veerkracht, zingeving en zelfredzaamheid van inwoners met psychosociale klachten te vergroten.	Cultuurcoach Leiden Incluzio Leiden BuZz Gezondheidscentrum Leiden Hogeschool Leiden
Incluzio Leiden, BuZz en de afdeling Werk & Inkomen (W&I) maken afspraken over het aanbieden van een gesprek over het brede palet van welzijn, gezondheid en preventie aan cliënten van W&I.	Incluzio Leiden BuZz Gemeente W&I



Recreëren in het groen	
Kinderdagcentrum De Walnoot maakt samen met de kinderen (pubers met verstandelijke beperking) en vrijwilligers uit de wijk een moestuin op de opvanglocatie. Producten uit de moestuin worden gebruikt in het KDC zelf en ook beschikbaar gesteld aan de wijk.	KDC De Walnoot Stichting Leiden Oogst
In samenwerking tussen IVN Leidse regio, Stichting Naar buiten! En Het Bewaarde land en de Natuurschool kunnen basisschoolklassen zich aanmelden voor een natuur-schoolreis. Voor scholieren/klassen die financieel minder daadkrachtig zijn, zoeken we naar een oplossing.	IVN Leidse regio Stichting Naar buiten!
IVN Leidse regio gaat train-de-trainer momenten organiseren voor maatschappelijke organisaties in de wijk om kennis en informatie over te dragen over recreëren in de natuur.	IVN Leidse regio Incluzio Leiden SOL
IVN Leidse regio gaat samen met partners verkennen of het concept Natuur op Recept ook in Leiden kan worden geïntroduceerd naar voorbeeld van o.a. Delft.	IVN Leidse regio Stichting Naar buiten! Gemeente Incluzio Leiden
Naturalis Biodiversity Center organiseert op scholen in Leiden Noord en Zuidwest 'Natuur om de Hoek' en biedt een gratis natuurclub in Leiden De Kooi (Leiden Noord) aan voor basisscholieren groep 5 t/m 8. Ouders en andere wijkbewoners kunnen aansluiten bij grotere activiteiten van 'Natuur om de Hoek'.	Naturalis Biodiversity Center Stichting Naar buiten! Hortus Leiden
Er wordt verkend of programma's zoals Verwonder om de hoek en Expeditie om de hoek van Naturalis Biodiversity Center lokaal ingezet kunnen worden bij activiteiten die georganiseerd gaan worden voor kinderen en jongeren door partners in de wijken.	Naturalis Biodiversity Center BplusC Stichting Naar buiten! Incluzio Leiden

Financieel gezond	
Bestaande financiële regelingen, schuldhulpverlening en advies worden door de maatschappelijke partners breder bekend gemaakt en ingezet voor inwoners die hiermee geholpen kunnen zijn. Ook zetten we in op voorlichting geven in begrijpelijke taal over het omgaan met geld en inzicht in de regelingen. Vanuit het Project Leren met de Stad kunnen hiervoor studenten worden ingezet.	Incluzio Leiden BuZz SOL Hogeschool Leiden
Signaleren en doorverwijzen speelt een belangrijke rol: weten wat signalen zijn, maar ook weten waarnaartoe door te verwijzen. Partners trekken hierin gezamenlijk op en het Kenniscentrum psychologie en economisch gedrag van de Universiteit Leiden kan hier onderzoek naar uitvoeren.	Allen Universiteit Leiden Faculteit Sociale Wetenschappen



TOTSTANDKOMING

Het Preventieakkoord is tot stand gekomen tijdens de coronacrisis. Hierdoor hebben we helaas alleen digitaal, telefonisch en schriftelijk ideeën, wensen en behoeften met elkaar kunnen uitwisselen en concretiseren. Ondanks deze beperkingen is er veel enthousiasme en energie om met elkaar aan de slag te gaan om van dit Leids preventieakkoord een succes te maken.

De eerste contouren van dit akkoord zijn gemaakt op basis van zowel input uit gesprekken met veel verschillende medewerkers van de gemeente uit diverse domeinen en de welzijnspartijen uit de stad, aangevuld met informatie over de wensen

en behoeften. Ook hebben inwoners uit de wijken zelf aangegeven tegen welke gezondheidsproblemen zij aanlopen en ideeën aangedragen. Via drie digitale 'meedenksessies' waarbij in totaal meer dan 70 betrokken organisaties, vrijwilligers en inwoners aanwezig waren, zijn de contouren van het akkoord verder aangescherpt en ingevuld met concrete activiteiten en projecten. Het resultaat is dit Leids preventieakkoord waarin alle partners een rol hebben in de uitvoering ervan.

Samen zetten we ons in voor een Gezond en Vitaal Leiden!



LEIDEN IN CIJFERS

Hier zijn de kerngegevens weergegeven op het gebied van de ervaren gezondheid, overgewicht, roken en mentale gezondheid van inwoners in de wijken Noord en Zuid-west en op stedelijk niveau.

De gegevens voor volwassenen en ouderen zijn afkomstig uit de Gezondheidsmonitor van GGD Hollands Midden uit 2016. Deze cijfers zijn beschikbaar op wijkniveau. Medio 2021 komen de cijfers van de nieuwe Gezondheidsmonitor uit het najaar 2020 beschikbaar.

Onder volwassenen verstaan we de inwoners van 19 tot en met 64 jaar. Ouderen zijn de 65-plussers.

De gegevens over jongeren zijn afkomstig uit de Jongerenmonitor van GGD Hollands Midden uit 2019. Deze gegevens zijn alleen beschikbaar op stedelijk niveau.

Voor de jongerenmonitor zijn Leidse middelbare scholieren uit klas 2 en 4 bevraagd.

Voor overgewicht onder de jeugd heeft GGD Hollands Midden in 2018 een analyse op wijkniveau gemaakt voor de gemeente. Hiervoor is gebruik gemaakt van de gegevens van de jeugdgezondheidszorg van groep 2 en groep 7 in het primair onderwijs en klas 2 van het voortgezet onderwijs.

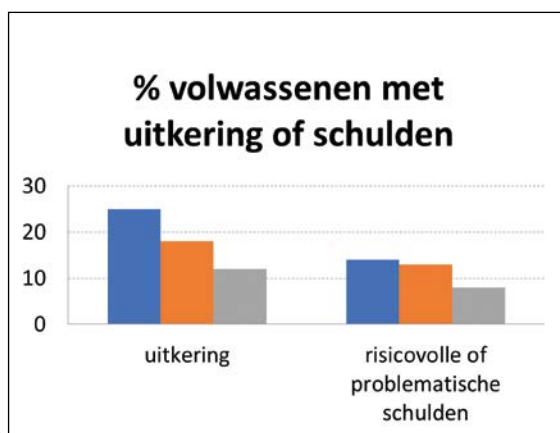
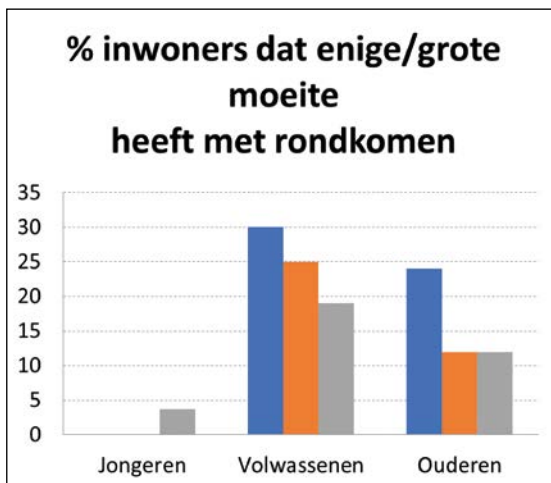
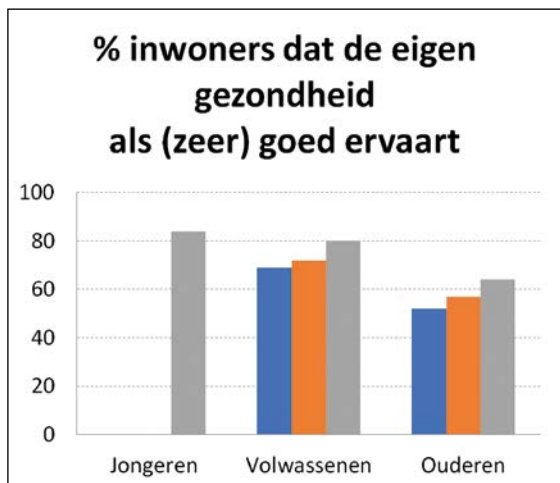


Foto: Buro JP

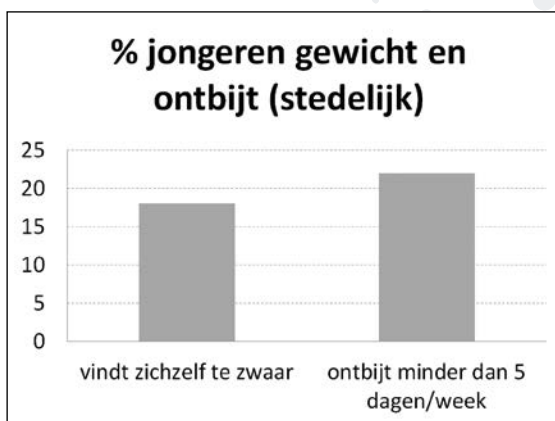
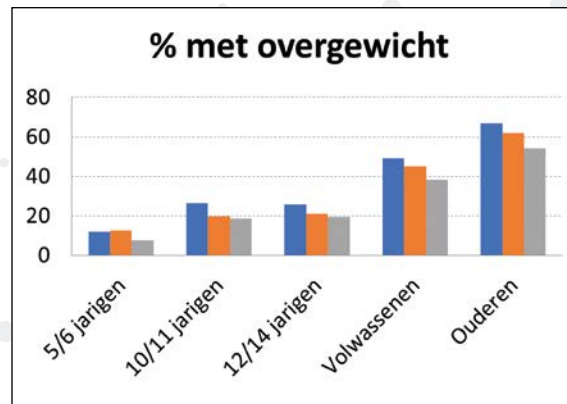
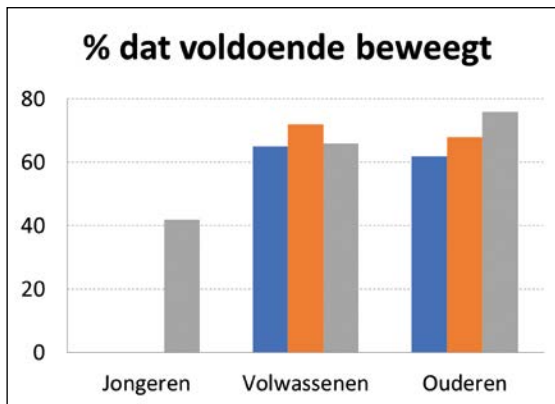


1. PARTNERS WERKEN SAMEN VANUIT EEN INTEGRALE AANPAK EN BETREKKEN INWONERS

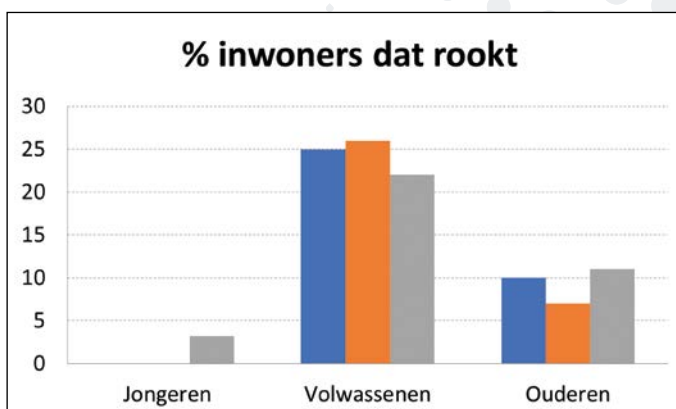
- Leiden Noord
- Leiden Zuidwest
- Leiden



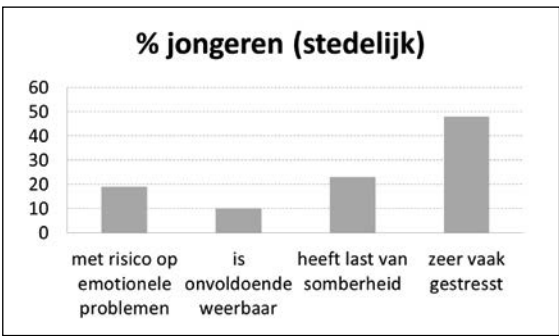
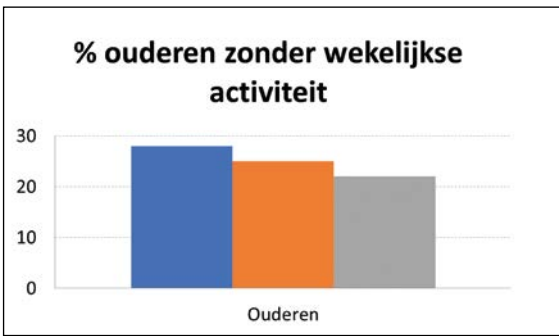
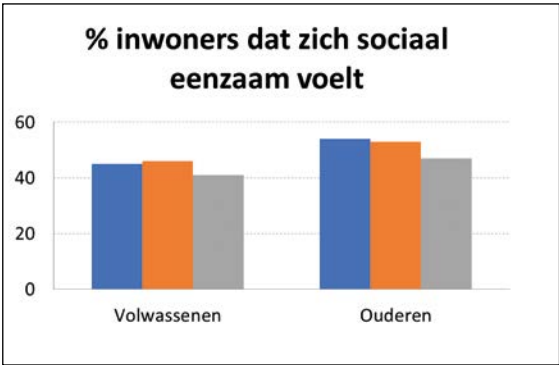
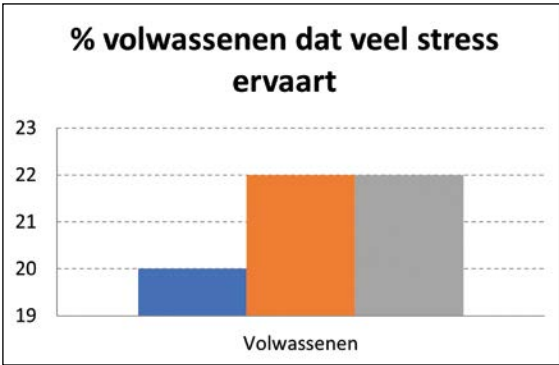
2. LEIDENAARS HEBBEN EEN GEZOND GEWICHT



3. LEIDSE JEUGD GROEIT ROOKVRIJ OP



4. LEIDENAARS ZIJN MENTAAL GEZOND



COLOFON

Uitgave

Deze brochure is een uitgave van samenwerkende organisaties uit de Gemeente Leiden.

Gemeente Leiden

Postbus 9100
2300 PC Leiden

Fotografie

Foto's afkomstig van Buro JP, BuZz en de gemeente.

Foto's mogen niet verder verspreid of gebruikt worden voor andere doeleinden.

Het auteursrecht ligt bij de fotografen.

Grafisch ontwerp en productie

GPC, gemeente Leiden

Meer weten?

Voor ondersteuning bij of specifieke vragen over het Leids Preventieakkoord
mail naar

leidspreventieakkoord@leiden.nl

Met dank aan iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan de totstandkoming van
Het Leids Preventieakkoord Leiden Gezond en Vitaal.

© Leiden, april 2021



